

Skutočný
príbeh

Felix Weinberg

Bolsom číslo
3 0529

MOTÝL

Bolsom číslo

30529

Felix Weinberg

Bolsom číslo
30529

VYDAVATELSTVO MOTÝL

BOY 30529

Copyright © VERSO (THE IMPRINT OF NEW LEFT BOOKS) 2014

Text copyright © 2014 Felix Weinberg

Published by Verso, London, United Kingdom

All rights reserved.

Translation © Tereza Štubniaková 2019

Design © Motýľ design 2019

Cover photo © Stephen Mulcahey/Trevillion Images, Roman Fox/Shutterstock

Slovak edition © Vydavateľstvo Motýľ 2019

ISBN: 978-80-8164-186-2

Pre moju úžasnú mamu,
malého brata
a všetkých ostatných členov
mojej rodiny,
na ktorých nikdy nezabudnem
a ktorí zahynuli
v ponižujúcich
a opovrhnutiahodných
podmienkach
koncentračných táborov.

Obsah

<i>Predslov</i> Suzanne Bardgettovej	9
<i>Podakovanie</i>	13
<i>Úvod</i>	17

I. ČASŤ DETSTVO

1. kapitola <i>Zlaté roky</i>	23
2. kapitola <i>Tmavé oblaky</i>	39
3. kapitola <i>Keď umrela nádej</i>	54

II. ČASŤ TÁBORY

4. kapitola <i>Knihy o holokauste a realita</i>	71
5. kapitola <i>Geto Theresienstadt (Terezín)</i>	74
6. kapitola <i>Osvienčim-Brezinka</i>	82
7. kapitola <i>Blechhammer</i>	94
8. kapitola <i>Najdlhší pochod, najmrazivejšia cesta vlakom</i>	111
9. kapitola <i>Buchenwald</i>	120

III. ČASŤ NÁVRAT

10. kapitola <i>Praha</i>	139
11. kapitola <i>Ústí nad Orlicí</i>	143

IV. ČASŤ ANGLICKO

12. kapitola <i>Lancasterský bombardér</i>	153
13. kapitola <i>Môj otec</i>	158
14. kapitola <i>Prírodná filozofia</i>	164
<i>Príloha: Časová os 1942 – 1945</i>	173

Predslov

V polovici deväťdesiatych rokov sa malá skupina výskumníkov z Imperial War Museum snažila zozbierať čo najviac exponátov pre výstavu zameranú na holokaust, ktorú múzeum plánovalo otvoriť pri príležitosti vstupu do nového tisícročia. Bolo to pre nás veľmi hektické obdobie. Pokúšali sme sa získať pamätné predmety do nespočetného množstva vitrín a zakaždým, keď sa jeden z nás vrátil zo stretnutia s človekom, ktorý prežil holokaust a priniesol nejakú vec, ktorá toho človeka sprevádzala pobytom v koncentračnom tábore, naša výstava získala ďalší hodnotný exponát, ktorý ju posunul o krok ďalej.

Jeden z týchto predmetov ma obzvlášť zaujal – obnosená kožená bunda, ktorá sa jedného dňa objavila v našej kancelárii. Darca tohto predmetu, profesor Felix Weinberg, ju opísal ako „natrvalo a bez povolenia zapožičaná od zosnulého strážnika v koncentračnom tábore Buchenwald“.

Krátko po tom, ako sme „oslobodenú“ bundu dôstojníka SS zaradili medzi výstavné predmety, som sa s Felixom Weinbergom a jeho manželkou Jill stretla. Uvedomila som si totiž, že náš darca, ktorý vyrastal v Československu,

bol v tom čase významným profesorom fyziky na Imperial College v Londýne a zaujímalo ma, ako sa dieťaťu, ktoré prežilo niekoľko koncentračných táborov, podarilo vypracovať na uznávaného profesora prestížnej vedeckej univerzity. Profesor Weinberg mi prezradil, že bundu nosil dlhé roky, počas ktorých brázdil na motorke ulice Londýna. Spomínam si, ako mi vtedy preletelo myslou, že takéto správanie je obdivuhodným prejavom vzdoru voči obdobiu, ktoré prežil vo väzení.

O niekoľko rokov neskôr, v roku 2011, sa s nami Felix Weinberg opäť spojil. Rozhodol sa, že z úcty k svojej rodine by mal napísať príbeh svojho detstva a opýtal sa ma, či by som si ho chcela prečítať. Súhlasila som a pri čítaní ma zaujalo hneď niekoľko vecí: v prvom rade to bola Felixova nezvyčajná pamäť a schopnosť preniesť čitateľa do jeho mladíckej mysle, v ktorej sa už v tom čase začal rodiť záujem o vedu. Jeho schopnosť oživiť chlapčenské nadšenie pre to, ako veci fungujú, prepletené múdrosťou nadobudnutou v neskorších rokoch a značnou dávkou sebazoznania, robia z tohto príbehu obzvlášť zaujímavé a originálne čítanie.

V druhom rade to bola nespochybniteľná úloha, ktorú zohralo bezstarostné detstvo Felixa Weinberga v jeho neskoršej schopnosti prežiť v koncentračných táboroch Terezín, Osvienčim-Brezinka, Blechhammer, Gross-Rosen a Buchenwald. Otec, ktorý sa rád hrával so svojimi dvoma synmi, a matka, ktorá do ich životov prinášala smiech – práve tieto spomienky boli studnicami živej vody, z ktorej Felix čerpal počas dva a pol roka v zajatí. Noci strávené snívaním o minulom živote, o milujúcich starých rodičoch, cestovaní na kolesovom parníku a výletoch na saniach ťahaných koňmi, boli v neľudských podmienkach koncentračného

tábora takmer neznesiteľným mučením. No práve tieto spomienky spolu s dobrou telesnou kondíciou, za ktorú vďačil otcovej posadnutosti pohybom a zdravou výživou, pomohli mladému Felixovi prežiť. Na konci vojny Felix takmer podľahol hladu, neľudským podmienkam a traume z bombardovania spojeneckými silami. Posledná kapitola jeho knihy opisuje aspekty oslobodzovania koncentračných táborov, o ktorých som nikdy predtým nepočula – bezvládie ako na divokom západe, ktoré nastalo pred príchodom osloboditeľských vojsk a počas ktorého pri výbuchoch zbraní ukradnutých z muničných skladov opustených ustupujúcimi nacistami umierali deti. Scény pripomínajúce koniec sveta a ich tragické vyústenie s ním zostanú do konca života.

Vrátiť sa prostredníctvom tohto príbehu do minulosti určite nebolo jednoduché. Každý, komu záleží na dôslednej dokumentácii tohto hrôzostrašného obdobia, musí byť Felixovi Weinbergovi za jeho podrobné a napokon aj povznášajúce svedectvo nesmierne vďačný.

*Suzanne Bardgettová,
vedúca výskumu
Imperial War Museum*

Pod'akovanie

Nebýt niekoľkých mojich vzácných priateľov, tento príbeh by nikdy neuzrel svetlo sveta. V prvom rade musím spomenúť Beu Greenovú, taktiež „Kindertransportee“, ktorá pricestovala do Veľkej Británie ešte pred vojnou a je akousi aktivistkou, čo verí, že jej poslaním je udržiavať nažive spomienky na tieto udalosti. Je to tiež práve ona, kto trval na tom, že moje deti a vnúčatá si zaslúžia písomný záznam o mojej minulosti, nech je akokoľvek skľučujúca, pretože na to „majú právo“. Ďalej musím spomenúť niekoľkých svojich priateľov a kolegov, ktorí ma požiadali, aby som im ukázal, čo som napísal, a potom, na moje veľké prekvapenie, trvali na tom, aby som sa o tento „výborne napísaný“ príbeh podelil aj s ostatnými čitateľmi. Medzi týchto ľudí patria Drs. James Lawton, Darren Tymens, Ivan Vince, profesori Charmian Brinson, Rafael a Deniz Kandivoti a hlavne ďalší traja, ktorí prežili koncentračný tábor a ktorí si so sebou nesú vlastné príbehy: Peter Frank, Otto Jakubovic a jeho žena Angela, a taktiež Frank Bright. Niektorí moji priatelia mi nesmierne pomohli tým, že poukázali na chyby a nedostatky, ktorých som sa v texte dopustil.

Keďže mnohí z nás sú už dosť starí, dúfam, že sa mi podarilo opraviť väčšinu chýb.

Som nesmierne zviazaný Suzanne Bardgettovej nielen za to, že k tejto knihe napísala taký dojímavý predslov, ale hlavne za to, že umožnila „českým chlapcom“ z môjho príbehu a ich rodinám (spolu okolo tridsaťpäť ľudí), aby sa v septembri 2005 stretli v Imperial War Museum. Suzanne zariadila premietanie filmu o deťoch nastupujúcich počas jesene 1945 do bombardérov, ktoré ich odviezli do Anglicka. Pozvala nás tiež na popoludňajší čaj a ukázala nám svoju úžasnú prácu, vďaka ktorej sa jej darí uchovávať spomienky na udalosti z druhej svetovej vojny a pripomínať ich širokej verejnosti.

Čo sa týka koženej bundy, ktorú spomína a ktorá sa momentálne pyšne vyníma vo svojej vitríne: ak by sa niekedy udeľovala cena za najškaredšiu časť odevu, bez váhania by som jej udelil jednu z popredných priečok. Som presvedčený, že sa nikdy nemala stať vrchným ošatením. Myslím si, že jej pôvodným účelom bolo zohrievať pod uniformami pilotov Luftwaffe, ktorí lietali vo vysokých nadmorských výškach. Jej hlavná časť bola zošitá z množstva menších vlnených štvorcov, ktorých spodná kožená časť bez vlny tvorila vonkajšok bundy. Rukávy boli štrikované a voľne prišité k ramenám. Tento výtvar podával svedectvo o národe, ktorý nemal dostatok materiálu, no mal viac než dosť pracujúcich otrokov. Dôvodom, prečo bola takým vzácnym úlovkom – najskôr pre strážnika z Buchenwaldu a potom pre mňa –, je, že som ju mal na sebe aj vtedy, keď som nasadal do Lancasterského bombardéra, ktorý ma odviezol do Anglicka, a bola nezvyčajne teplá. Je to určite najteplejšia časť oblečenia, akú som kedy vlastnil. Asi by som mal dodať,

že strážnik z Buchenwaldu, ktorému som ju zobral, proti tomu vôbec nenamietal, keďže bol už v tej chvíli mŕtvy, za čo zrejme vďačil niekoľkým mojim spoluväzňom, ktorí sa k nemu dostali ešte predtým, ako som.

Skôr ako som jazdou na motorke prezentoval bundu verejnosti, urobil som na nej určité pochybné zmeny. Jej vonkajšiu časť som zafarbil na hnedo farbou na semišové topánky. Moje deti si pamätajú, ako som v nej zvykol umývať auto. Je pravdepodobné, že sa za mňa v tých chvíľach nesmierne hanbili. V čase, keď som ju venoval IWM, sa mi ani len nespínalo, že niekedy napíšem knihu o svojich skúsenostiach z vojny. Pravdou je, že v tom období som si uvedomil, že niektoré, na prvý pohľad úplne zbytočné veci sa niekedy oplatí uchovať pre budúce generácie a možno práve táto myšlienka mi dodala inšpiráciu.

Felix Weinberg
16. septembra 2011

Úvod

Ťažké rozhodnutie

Z členskej miestnosti v budove Kráľovskej spoločnosti je výhľad na ulicu vedúcu k Buckinghamskému palácu nazývanú The Mall a rady prekrásnych stromov lemu-
júcich okraje parku St. James, ktorý sa nachádza medzi Buckinghamským palácom a Oblúkom admirality. Opäť som podcenil verejnú dopravu a prišiel na stretnutie o čosi skôr, a tak som sa rozhodol, že počkám v pohodlnej miestnosti s malebným výhľadom, čalúnenými stoličkami, kávou a prístupom na internet. Pri tejto príležitosti mám výnimočne čas na premýšľanie. Musím totiž spraviť jedno z najťažších rozhodnutí vo svojom živote. Šesťdesiatpäť rokov som sa snažil zabudnúť a vymazať si z pamäti spomienky na roky svojej mladosti, ktoré som strávil v Osvienčime a iných nacistických koncentračných táboroch. Teraz čelím výzve napísať o nich z úcty k svojej rodine a k všetkým ostatným.

V kruhu mojej rodiny sa táto téma takmer nikdy ne-rozoberala. Za to vďačím najmä svojej milovanej manželke Jill, ktorá sa o mňa a našich troch synov oddane starala, až kým v roku 2006, dva roky po výročí našej zlatej svadby, nezomrela. Myslím si, že moje správanie počas nočných môr, ktorými som zo začiatku trpel, bolo pre ňu natoľko traumatizujúce, že sa rozhodla predísť tomu, aby naše deti na tejto téme príliš lipli. Príbehu o tom, ako si ocko musel dať na ruku vytetovať telefónne číslo, pretože má veľmi zlú pamäť, neverili veľmi dlho, no stal sa akýmsi precedensom. Pravdupovediac, vôbec by mi neprekážalo porozprávať im o tom, čo som prežil, no takýto systém mi vyhovoval z úplne iného dôvodu... Odmietal som sa identifikovať ako „ten čo prežil koncentračný tábor“.

Premýšľam, či sa mi popri všetkých ostatných povinnostiach podarí nájsť si čas na akiste najnáročnejšiu a najbolestivejšiu úlohu, na akú som sa kedy podujal. Na druhej strane, zdá sa mi správne, že sa moje deti dozvedia o svojej úžasnej starej mame a ostatných blízkych príbuzných, ktorých nikdy nepoznali. Mám osemdesiatdva rokov. Ak nezačnem teraz, už to nikdy neurobím.

Zdá sa mi, akoby v tejto budove strašilo, akoby sa mi pri rozhodovaní niektorí jej duchovia pohrávali s myslou a nazerali mi ponad plece. Do roku 1938 patrila aspoň časť tejto obrovskej budovy nemeckému veľvyslanectvu. Prena-sleduje ma nepríjemný pocit, že asi sedím na tom istom mieste, kde pred sedemdesiatimi rokmi sedel Joachim von Ribbentrop, Hitlerov minister zahraničných vecí a britský veľvyslanec, a snoval plány o tom, ako zničiť milióny životov vrátane životov mojich milovaných najbližších.

Ribbentrop bol prvým nacistickým politikom, ktorého po norimberskom procese obesili. Stalo sa tak 16. októbra 1946. Očakával som to a podľa môjho názoru to bolo správne a spravodlivé. Čo som neočakával, bolo to, že som dovtedy prežil a že som sa už v tom čase nachádzal v Anglicku. Toto všetko sa stalo po sérii malých zázrakov, o ktorých vám rozpoviem na nasledujúcich stránkach.